Archeologienota: Het archeologisch vooronderzoek aan de Wolvertemsesteenweg te Merchtem

Vanessa Vander Ginst
Laurane Dupont

Tienen 2018
Studiebureau Archeologie bvba

Archeologienota: Het archeologisch vooronderzoek aan de Wolvertemsesteenweg te Merchtem

Vanessa Vander Ginst
Laurane Dupont

Tienen 2018
Studiebureau Archeologie bvba

Colofon

Archeologienota: Het archeologisch vooronderzoek aan de Wolvertemsesteenweg te Merchtem

Initiatiefnemer:	**Matexi Projects nv**
Projectleiding:	Vanessa Vander Ginst
Erkend archeoloog:	Vanessa Vander Ginst
Auteurs:	Vanessa Vander Ginst & Laurane Dupont
Foto's en tekeningen:	Studiebureau Archeologie bvba (tenzij anders vermeld)

Op alle teksten, foto's en tekeningen geldt een auteursrecht. Zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Studiebureau Archeologie bvba mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd, bewerkt en/of openbaar gemaakt, hetzij door middel van webpublicatie, druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook.

Studiebureau Archeologie bvba
Bietenweg 20
3300 Tienen
www.studiebureau-archeologie.be
info@studiebureau-archeologie.be
tel: 0474/58.77.85
fax: 016/77.05.41

©2018, Studiebureau Archeologie bvba

Inhoudstafel

Inhoudstafel

Hoofdstuk 1 Bureauonderzoek p. 3
1.1 Beschrijvend gedeelte p. 3
1.1.1 Administratieve gegevens p. 3
1.1.2 Archeologische voorkennis p. 5
1.1.3 Onderzoeksopdracht p. 6
Vraagstelling p. 7
Randvoorwaarden p. 7
Beschrijving geplande werken p. 7
Huidige situatie p. 7
Geplande werken p. 8
1.1.4 Werkwijze en motivering bronselectie p. 10
1.2 Assessmentrapport p. 11
1.2.1 Landschappelijke ligging van het projectgebied p. 11
1.2.2 Historische beschrijving van het projectgebied p.15
1.2.3 Archeologisch kader van het projectgebied p. 21
1.2.4 Datering en interpretatie van het onderzochte gebied p. 24
1.2.5 Beantwoording onderzoeksvragen p. 25

Hoofdstuk 2 Programma van maatregelen p. 26
2.1 Administratieve gegevens p. 26
2.2 Gemotiveerd advies p. 27
2.3 Programma van maatregelen voor uitgesteld onderzoek met ingreep in de bodem p. 28
2.3.1 Vraagstelling en onderzoeksdoelen p. 28
2.3.2 Onderzoeksmethode p. 29
2.3.3 Onderzoekstechnieken p. 30
2.3.4 Voorziene afwijking ten aanzien van de Code van Goede Praktijk p. 32

Bibliografie p. 33

Hoofdstuk 1 Bureauonderzoek

1.1 Beschrijvend gedeelte

1.1.1 Administratieve gegevens

Projectcode:	2018E304
Aanleiding:	De opgemaakte archeologienota kadert in een geplande verkavelingsvergunningsaanvraag in een projectgebied dat buiten de vastgestelde archeologische zones ligt en met een oppervlakte van ca. 39227 m^2. Daarmee valt de vergunningsaanvraag binnen de aanvragen waarbij de totale oppervlakte van de kadastrale percelen 3000 m^2 of meer bedraagt (Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, het Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014 en de Code van Goede Praktijk).
Erkend archeoloog:	Vanessa Vander Ginst (OE/ERK/Archeoloog/2015/00030) Studiebureau Archeologie bvba (OE/ERK/Archeoloog/2015/00002)
Locatie:	Merchtem, Wolvertemsesteenweg (fig. 1.1, 1.2 en 1.3) Bounding box: punt 1: x= 140816, y= 182982 punt 2: x= 141081, y= 183246 Merchtem, Afd. 2, sectie H, percelen 580S,580Y, 581D, 583K2, 583H2, 583A3, 582S, 582R en 583W2.
Relevante termen[1]:	Bureauonderzoek, (Zand)leemstreek, buitengebied
Verstoorde zones:	Geen

[1] Thesaurus: https://inventaris.onroerenderfgoed.be/thesaurus

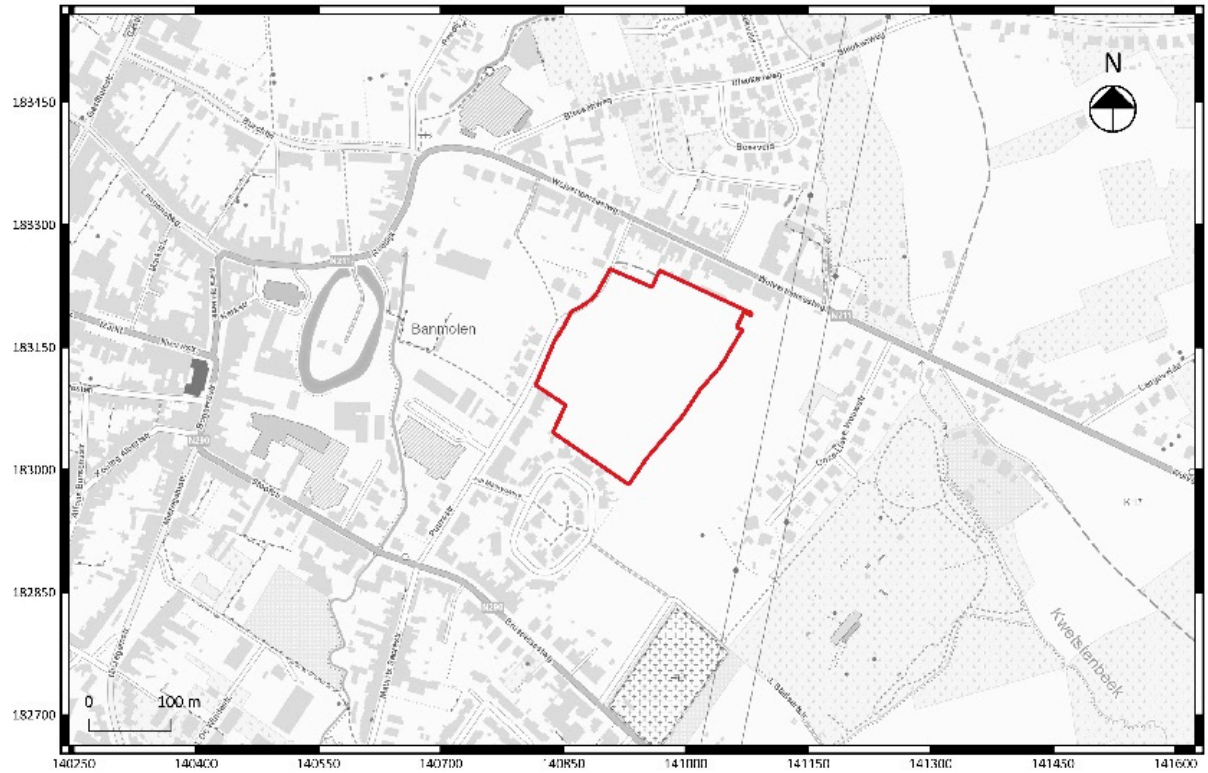

Fig. 1.1: Uittreksel van de topografische kaart met situering van het projectgebied (©Databank Ondergrond Vlaanderen).

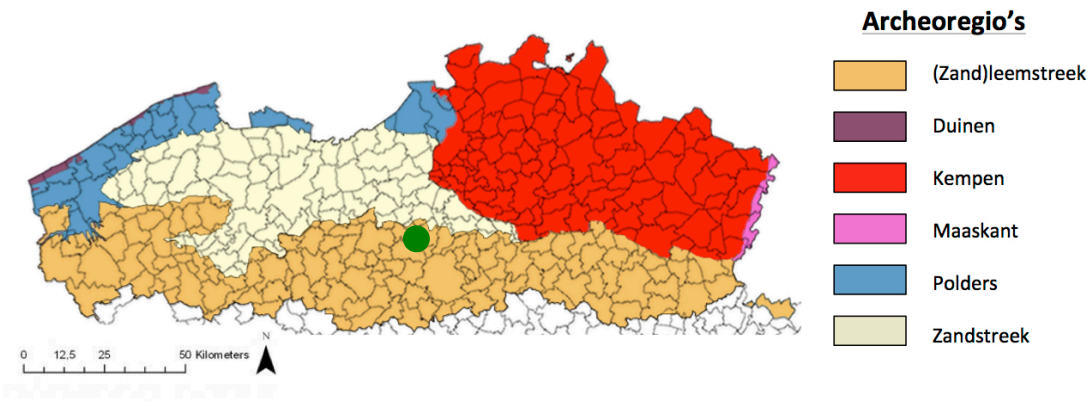

Fig. 1.2: Situering van het projectgebied binnen de verschillende Vlaamse archeoregio's[2].

[2] https://onderzoeksbalans.onroerenderfgoed.be/onderzoeksbalans/archeologie

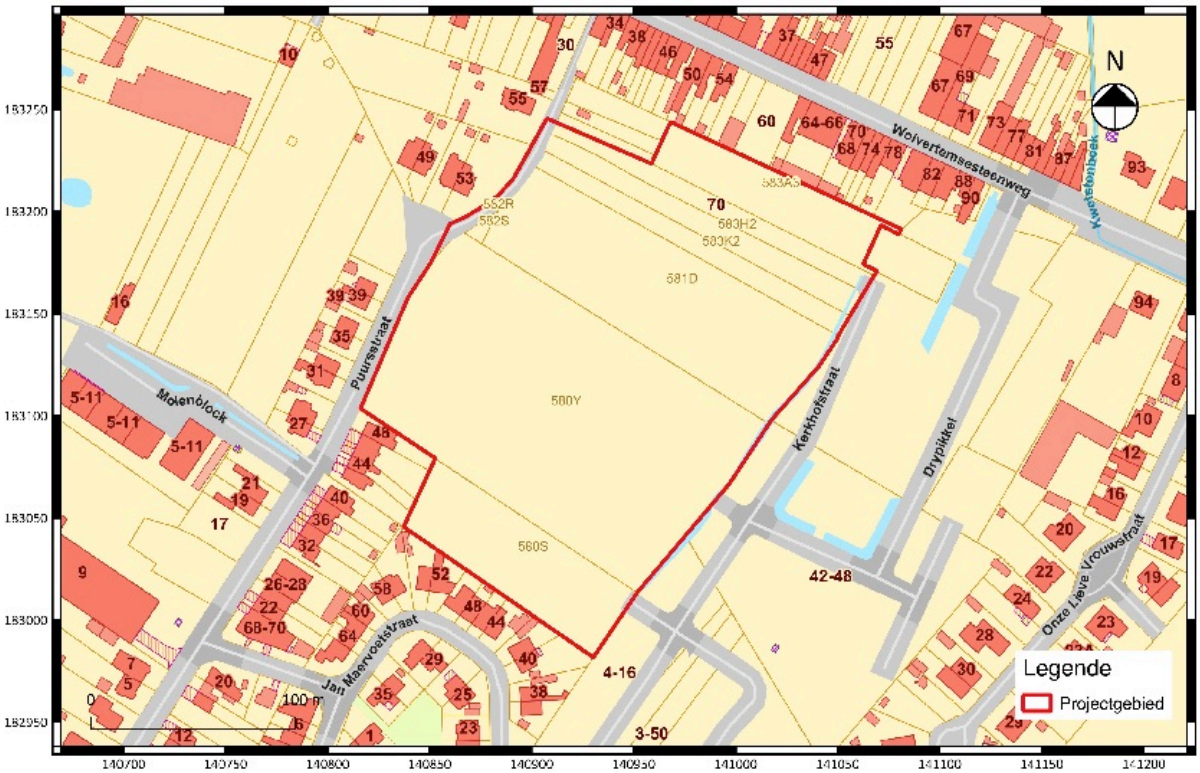

Fig. 1.3: Uittreksel van het kadasterplan met situering van het projectgebied (©CADGIS).

1.1.2 Archeologische voorkennis[3]

Tussen 30 november en 3 december 2015 werd door BAAC Vlaanderen bvba een proefsleuvenonderzoek (vergunningsnummer 2015/511) uitgevoerd op een terrein met een oppervlakte van 43000 m^2 aangrenzend aan de zuidoostelijke zijde van het projectgebied (fig. 1.4). Tijdens het archeologisch vooronderzoek werden slechts 21 archeologische sporen aangetroffen waarvan 9 sporen greppels bevatten, 7 sporen werden geïnterpreteerd als kuilen en 5 sporen van natuurlijke aard waren. Ondanks de nabijheid van een Gallo-Romeins villadomein ten zuidoosten van het projectgebied werden geen Gallo-Romeinse sporen aangesneden. Vermoedelijk bevond verdere Gallo-Romeinse occupatie zich meer naar het zuiden en oosten in de omgeving van de Kwetstenbeek en de Romeinse heirbaan tussen Asse en Rumst. Misschien heeft het onderzoeksgebied dienst gedaan als weiland of akker of was het in die periode bebost. Hier zijn echter geen concrete bewijzen voor.

[3] Vander Cruyssen et al. 2016.

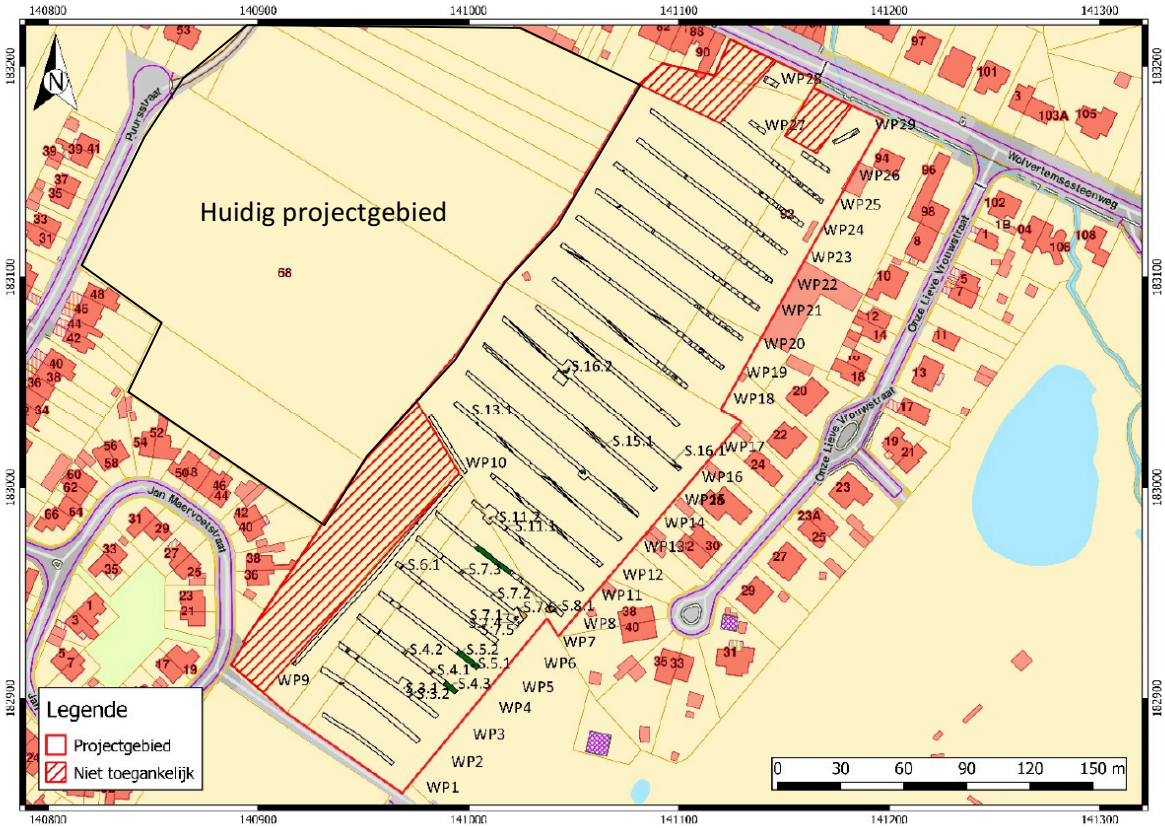

Fig.1.4: Proefsleuvenonderzoek aanpalend aan het huidige projectgebied[4]

1.1.3 Onderzoeksopdracht

Het archeologisch vooronderzoek beoogt vast te stellen of er een archeologische site aanwezig is op een terrein, wat de karakteristieken en de bewaringstoestand van deze site zijn, wat haar relatie is met het landschap, welke waarde ze heeft, en hoe ermee moet omgegaan worden in het kader van bodemingrepen.

De Code Goede Praktijk draagt een aantal mogelijke onderzoeksfasen aan, opgedeeld in prospectie zonder ingreep in de bodem[5] (te weten de bureaustudie, landschappelijk bodemonderzoek, geofysisch onderzoek en veldkartering) en prospectie met ingreep in de bodem[6] (het verkennend archeologisch booronderzoek, waarderend archeologisch booronderzoek, proefsleuven en proefputten en proefputten in functie van steentijd artefactensites). Na voltooiing van elke fase in het vooronderzoek wordt afgewogen of verder vooronderzoek noodzakelijk is en wat de aard van dat vooronderzoek is. Na iedere fase in het vooronderzoek volgt verder vooronderzoek, zonder ingreep in de bodem of met ingreep in de bodem, indien op basis van de reeds uitgevoerde fase(s) van het vooronderzoek onvoldoende informatie gegenereerd is om:

[4] Vander Cruyssen et al. 2016, p. 16
[5] Zie Code van Goede Praktijk versie 2.0 hoofdstuk 7 paragraaf 7.1 t/m 7.5.
[6] Zie Code van Goede Praktijk versie 2.0 hoofdstuk 8 paragraaf 8.1 t/m 8.7.

- de hoogstwaarschijnlijke afwezigheid van een archeologische site afdoende te staven.
- een gemotiveerde uitspraak te doen over het al dan niet moeten nemen van maatregelen.
- een plan van aanpak voor een archeologische opgraving op te maken.
- een plan van aanpak voor een behoud *in situ* op te maken.

De keuze van de methode voor verder vooronderzoek wordt gebaseerd op de volgende vier criteria, aangezien het doel van een archeologisch vooronderzoek immers is om met een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed bovenstaande informatie te kunnen leveren:

- Is het *mogelijk* deze methode toe te passen op dit terrein?
- Is het *nuttig* deze methode toe te passen op dit terrein?
- Is het overdreven *schadelijk* voor het bodemarchief deze methode toe te passen op dit terrein?
- Is het *noodzakelijk* deze methode toe te passen op dit terrein (kosten-batenanalyse)?

Vraagstelling:

- Kan de hoogstwaarschijnlijke afwezigheid van een archeologische site afdoende gestaafd worden?
- Zijn er archeologisch relevante sites aanwezig?
- Wat is het wetenschappelijk potentieel van de aanwezige sites?
- Moeten er bijkomende maatregelen genomen omwille van eventuele aanwezige sites?
- Maak een plan van aanpak op voor een eventueel vervolgonderzoek.
- Kunnen maatregelen voorgesteld worden voor een eventueel behoud in situ van een aanwezige archeologische site? Hoe kunnen deze maatregelen afgedwongen en gecontroleerd worden?

Randvoorwaarden:

Geen.

Beschrijving geplande werken:

Voor een correcte inschatting van de verstoring van de bodem wordt in deze subparagraaf een gedetailleerde beschrijving van de geplande bodemingrepen van de initiatiefnemer opgesteld, geïllustreerd met (de meest recente) bouwplannen en doorsnedes[7] voor zover deze reeds zijn opgemaakt.

Huidige situatie:

Het projectgebied beslaat een totale oppervlakte van ca. 39227 m^2 en is momenteel deels braakliggend en deels ingericht als akkerland (fig. 1.5). Er loopt een aarden weg in het uiterst noordelijke deel van het projectgebied. Het terrein wordt in het noordwesten omsloten door de

[7] Alle bouwplannen werden ter beschikking gesteld door de initiatiefnemer.

Puursstraat, in het noordoosten door woonverkavelingen langsheen de Wolvertemstesteenweg, in het oosten door meer braakliggende gronden en in het zuidwesten door een woonblok aan de Jan Maervoetstraat.

Fig. 1.5: Huidige terreingesteldheid

Geplande werken:

De initiatiefnemer plant een verkaveling van de bestaande percelen 580S, 580Y, 581D, 583K2, 583H2, 583A3, 582S, 582R en 583W2 (fig. 1.6). Het verkavelingsontwerp voorziet 82 bouwloten met voornamelijk halfopen bebouwing, een zestal open bebouwing en een wegenis. De gronden zijn momenteel nog niet volledig in eigendom van de opdrachtgever en liggen nog deels in contract bij een pachter.

Aangezien het om een verkaveling gaat, dient het volledige terrein te worden beschouwd als een zone waar het bodemarchief wordt bedreigd.

Fig. 1.6: Verkavelingsontwerp.

1.1.4 Werkwijze en motivatie bronselectie

Voor het bureauonderzoek zijn de aardkundige gegevens online onderzocht via www.dov.vlaanderen.be. Op basis van de onderzochte kaarten werd gepoogd een duidelijk beeld te verkrijgen van de landschappelijke en bodemkundige ligging van het projectgebied (conform de Code van Goede Praktijk art. 12.5.2.1 en art. 12.5.2.2). Hiervoor werd gebruik gemaakt van volgende kaarten:

- Bodemkaart
- Tertiair Geologische kaart
- Quartair Geologische Kaart
- Digitaal Hoogtemodel (DHM II)

De geomorfologische kaart kon niet worden geraadpleegd omdat deze niet beschikbaar is voor het projectgebied.

Van het tot nog toe uitgevoerde historisch en heemkundig onderzoek is een stand van zaken opgemaakt met betrekking tot het onderzoeksgebied op basis van de beschikbare publicaties. Het historisch kaartmateriaal en luchtfoto's is gegeorefereerd geraadpleegd via het geoportaal van het agentschap Onroerend Erfgoed en bijkomend kaartmateriaal werd opgezocht via www.cartesius.be . Het gebruikte kaartmateriaal werd geselecteerd op basis van de nauwkeurigheid en de aanwezige geschiedkundige gegevens (conform de Code van Goede Praktijk art. 12.5.1.2). Volgende kaartmateriaal en luchtfoto's werden geraadpleegd:

- Kaart van Villaret (1645-1648)
- Ferrariskaart (1770-1777)
- Atlas der Buurtwegen (ca. 1841)
- Vandermaelenkaart (1846-1852)
- Kadasterkaart van Popp (1842-1879)
- Luchtfoto's (1971, 2000, 2012 en 2016)

Het belangrijkste beschikbare historische kaartmateriaal werd geraadpleegd om de geschiedenis van het grondgebruik gedurende de laatste eeuwen zo goed mogelijk na te gaan. Deze informatie kan een impact hebben op de kwaliteit van het eventueel aanwezige bodemarchief en de bewaring ervan. Bijkomend archiefonderzoek is niet uitgevoerd omdat uit de analyse van het historisch kaartmateriaal geen grondgebruik naar voren komt dat dit noodzakelijk maakt. Het kaartmateriaal wijst op een zeer lage bewoningsdensiteit in het verleden. Een grondige studie van de beschikbare archivalische bronnen kan wel bijkomende informatie aandragen voor de middeleeuwse geschiedenis van het onderzoeksgebied, maar een dergelijk onderzoek is van een dusdanige omvang dat dit niet past binnen een archeologienota.

1.2 Assessmentrapport

1.2.1 Landschappelijke ligging van het projectgebied

Het projectgebied situeert zich ten het oosten van het centrum van Merchtem. Het reliëf van de omgeving wordt gekenmerkt door een sterk golvend en plaatselijk heuvelachtig landschap (fig. 1.7). De beken, die in zuidwest-noordoostrichting lopen, hebben het leemplateau in langgerekte ruggen versneden[8]. In noordelijke richting stijgt het reliëf van de omgeving richting een heuvelrug die tevens ook de scheiding vormt tussen het Beneden-scheldebekken en het Dijlebekken. Het projectgebied zelf is gelegen op een hoogte van 22-23 m TAW gesitueerd in een lager gelegen zone (overgangszone tussen de beekdalen en de hoger gelegen heuvelrug) tussen de Grote Molenbeek (ten westen) en de Kwetstenbeek (ten oosten). Deze beken behoren tot het Beneden-Scheldebekken.

Een gedetailleerdere blik op het Digitaal Hoogtemodel (fig. 1.8) toont een graduele ophoging van 1 m centraal in het projectgebied. De scherpe begrenzing van de terreinen ten zuiden van het projectgebied zijn wellicht het resultaat van ophogingen ten behoeve van de woonpercelen.

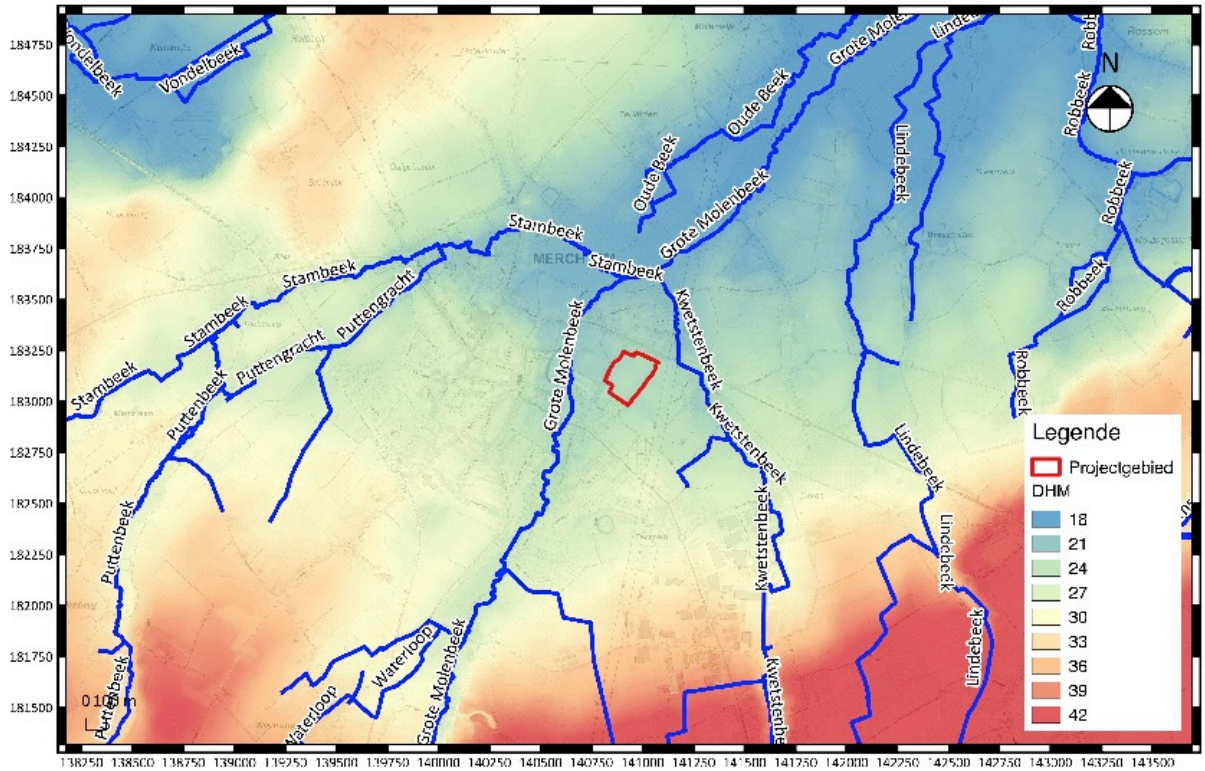

Fig. 1.7: Uittreksel uit het DHMII met aanduiding van het projectgebied (schaal 1/0000).

[8] Baeyens 1965.

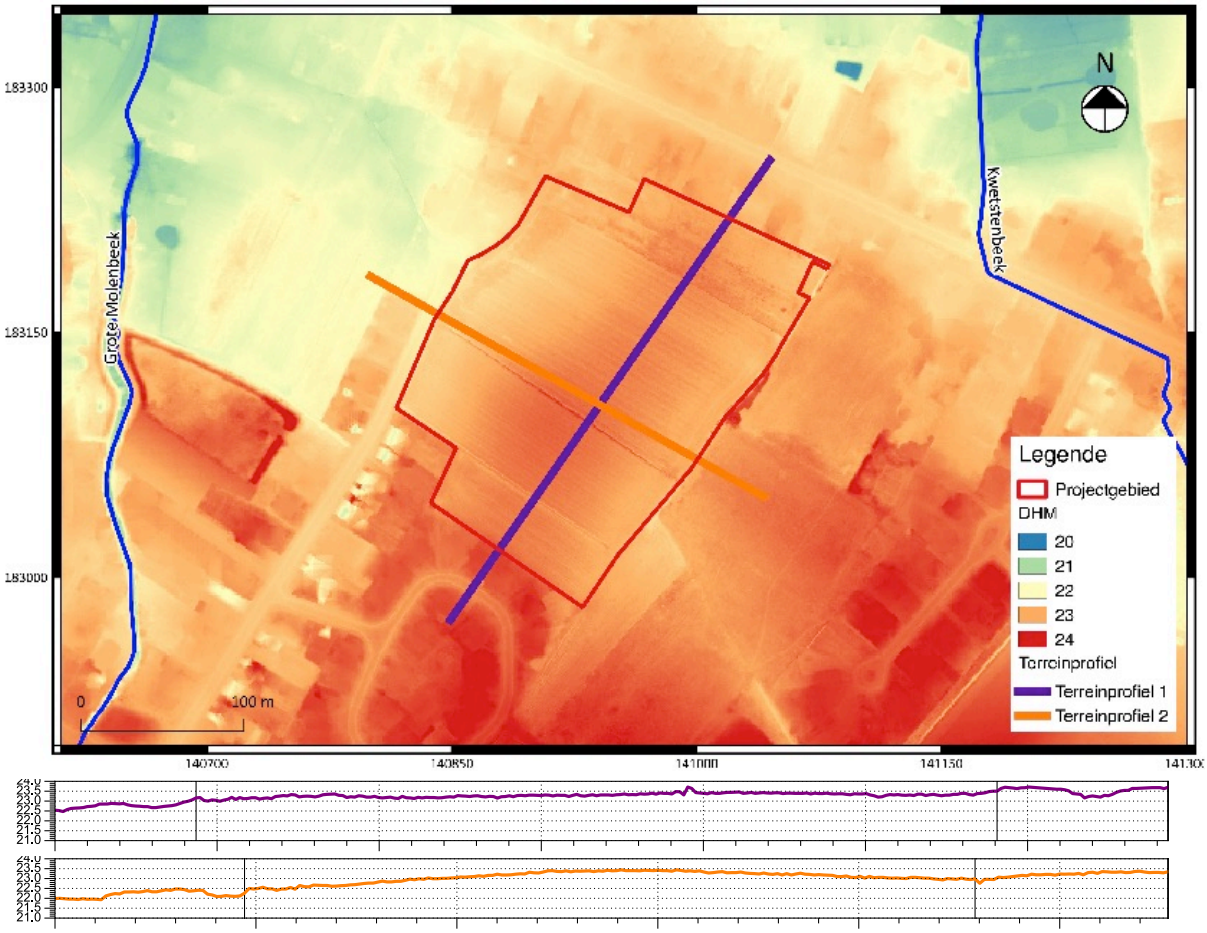

Fig. 1.8: Detail uit het digitaal hoogtemodel (DHMII) met aanduiding van het projectgebied en terreinprofielen (NO-ZW en NW-ZO).

Het geologisch substraat van het onderzoeksgebied is opgebouwd uit afzettingen van de formatie van Maldegem, lid van Wemmel (oudste lid (7/7) van deze formatie). Deze formatie dateert uit het Laat-Eoceen (41,2-37 Ma). Het tertiair is binnen het projectgebied te situeren op 3-5 m diepte. Hieronder staan de verdere voor het projectgebied beschikbare gegevens opgesomd volgens www.dov.vlaanderen.be en www.geopunt.be.

- Volgens de **tertiair geologische kaart** (fig. 1.9) (www.dov.vlaanderen.be) bevindt zich ter hoogte van het projectgebied het lid van Wemmel bestaande uit grijs glauconiethoudend zand met Nummelites Wemmelensis en een goed ontwikkelde grovere basiskorrel. Ten noordwesten van het projectgebied situeert zich de Formatie van Lede bestaande uit fijn grijs zand dat kalk- en glauconiethoudend is.

- Op de **quartair geologische kaart** (fig. 1.10) (www.dov.vlaanderen.be) is het project grotendeels aangeduid met code 1. Dit type bestaat uit eolische afzettingen van zand tot silt uit het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen), mogelijk Vroeg-Holoceen en/of hellingsafzettingen van het quartair, maar deze karteereenheid is mogelijk afwezig. De zone die het dichts

aanleunt bij de vallei van de Grote Molenbeek bevat onder de eolische afzettingen ook nog fluviatiele afzettingen uit het Weichseliaan (code 3).

- Volgens de **bodemkaart** (fig. 1.11) is er binnen de begrenzing van het projectgebied voornamelijk sprake van matig droge (Lca) en matig natte (Lda) zandleembodems met textuur B horizont. Een kleine strook ten zuidoosten van het terrein wordt gekarteerd als matig natte zandleembodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont (Ldc).

  Uit de resultaten van het proefsleuvenonderzoek, aangrenzend aan het projectgebied, bleek de bodem overeen te komen met de gegevens van de bodemkaart[9]. Alle geregistreerde profielen vertoonde verschillende varianten van de bodemserie Ldc. Er was geen sprake van begraven bodems: de oorspronkelijke bodem was meestal tot in de E-horizont geploegd. De archeologische sporen waren redelijk goed zichtbaar boven de Bt-horizont. Voor het huidige projectgebied wordt eerder een matig droge zandleembodem met textuur B horizont verwacht. Aan de hand van het historisch bodemgebruik kan echter worden vooropgesteld dat ook binnen het projectgebied de verploeging een zekere invloed op de bodem heeft uitgeoefend.

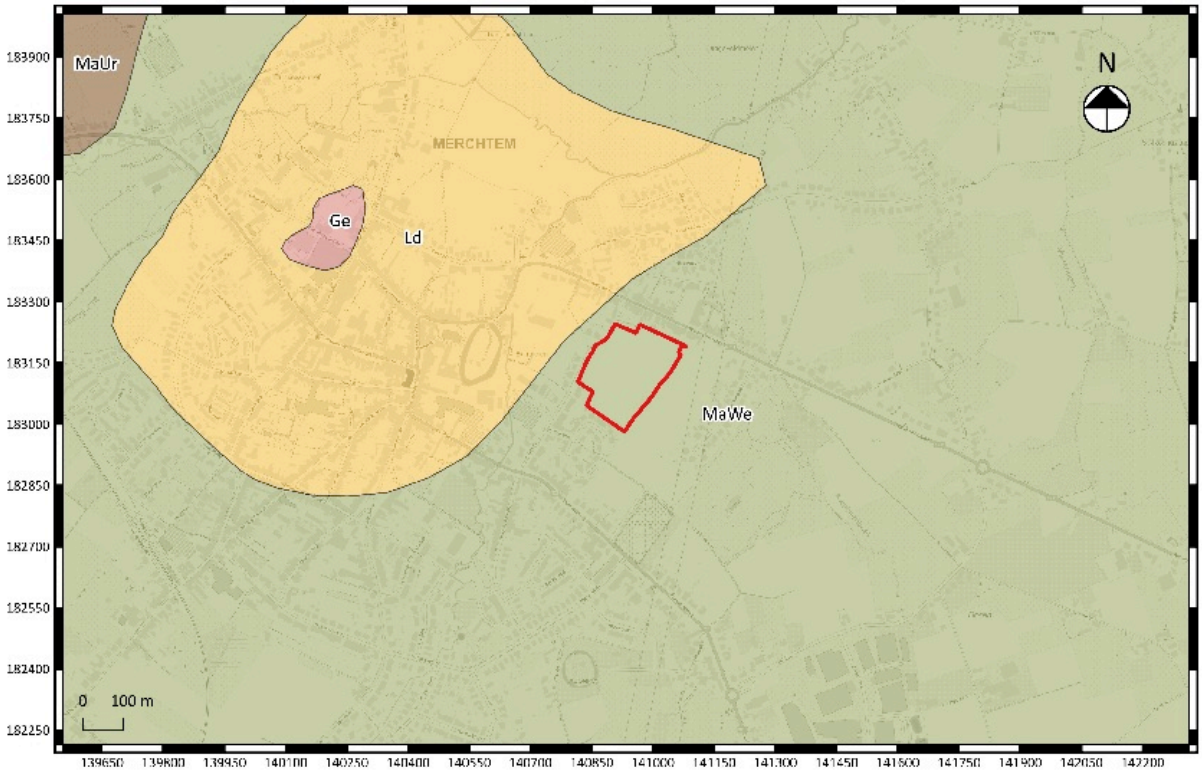

Fig.1.9: Detail uit de tertiair geologische kaart met aanduiding van het projectgebied.

[9] Vander Cruyssen et al. 2016, p. 18-22

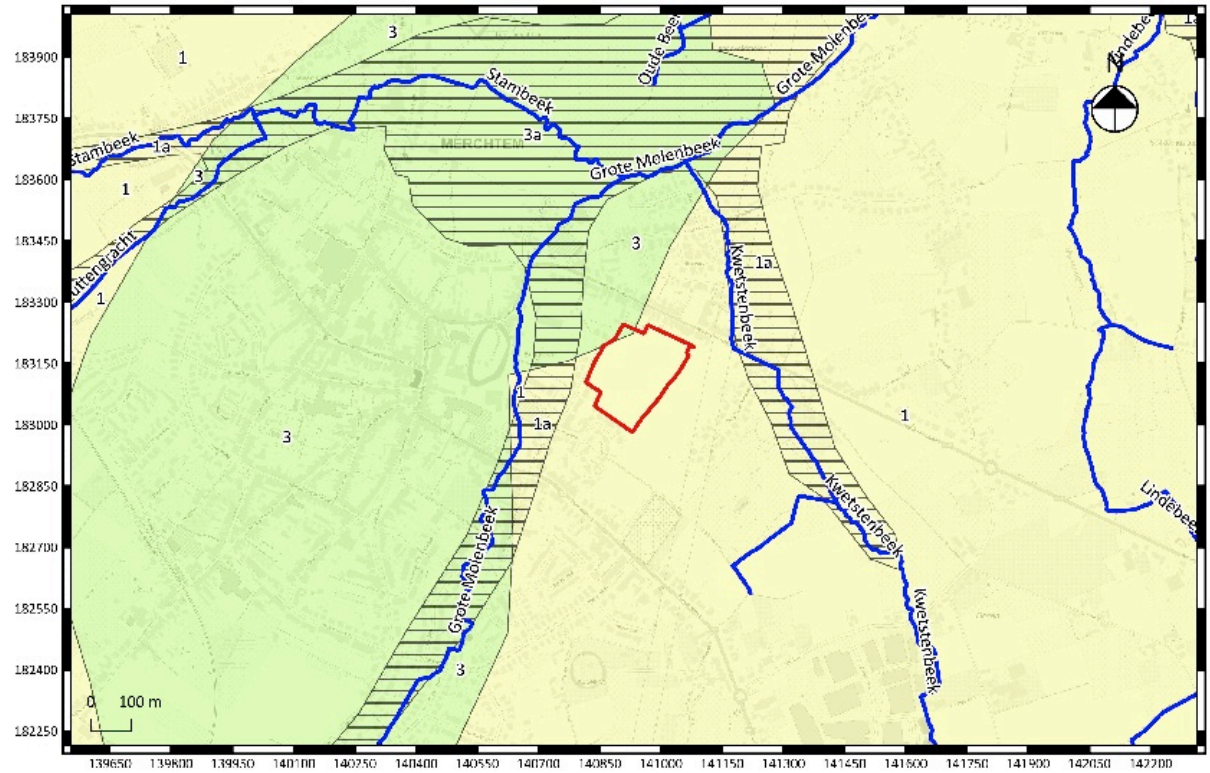

Fig. 1.10: Detail uit de quartair geologische kaart met aanduiding van het projectgebied.

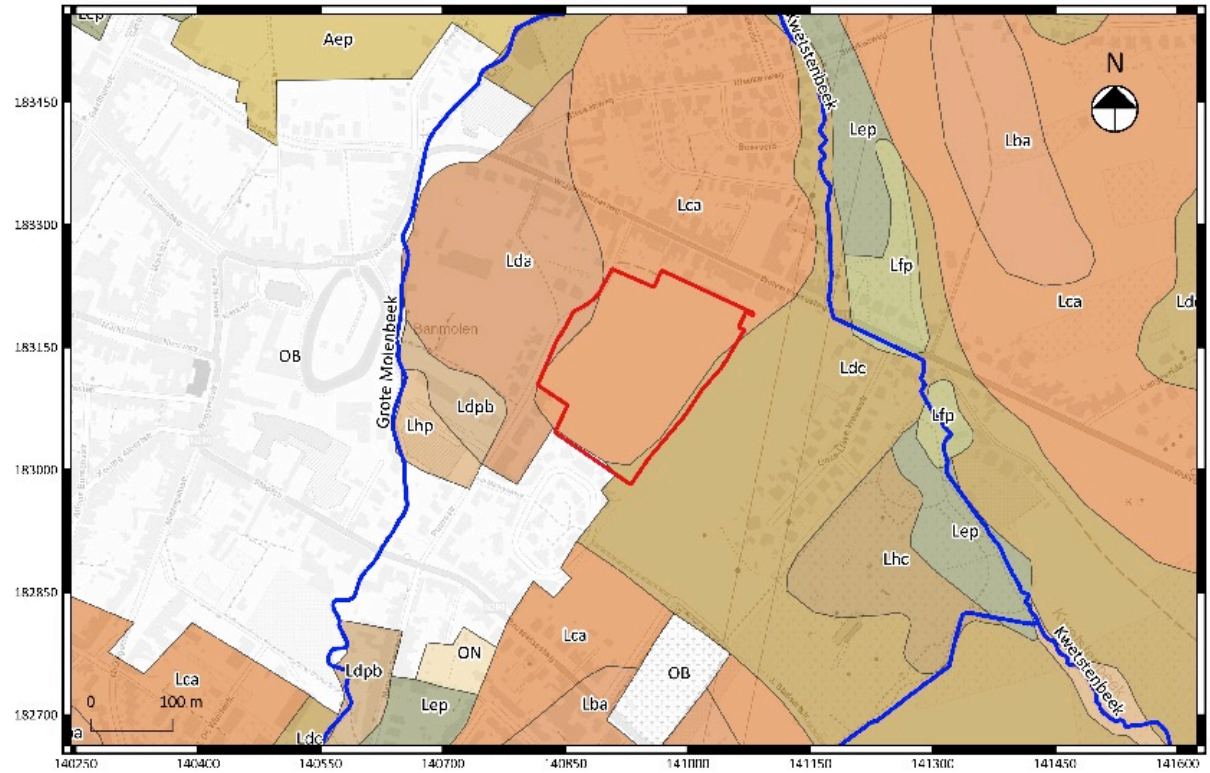

Fig. 1.11: Bodemkaart met aanduiding van het projectgebied (Bron: Geopunt Vlaanderen).

1.2.2 Historische beschrijving van het projectgebied

Merchtem ontstond allicht als handelscentrum gelegen nabij de Romeinse heirbaan Asse-Mechelen. Een reeks vondsten uit de Romeinse en Frankische periode getuigen van de vroege menselijke bezetting van het gebied. Tijdens de middeleeuwen ontwikkelde het dorp tot een belangrijk gewestelijk centrum met uitgebreide handelsactiviteiten. In 1351 verleende Hendrik III van Brabant een vrijdeidskeure aan het stadje dat destijds door wallen en vestigingen was verdedigd.[10]

Op basis van de beschikbare geraadpleegde historische kaarten kan het landgebruik binnen het projectgebied gedocumenteerd worden. De kaart van Villaret (1645-1648; fig. 1.12) toont het projectgebied als zijnde akkerland gelegen ten oosten van de dorpskern van Merchtem. Er loopt een zuidoost-noordwest gerichte weg door het zuidelijke deel van het terrein. De voorloper van de Wolvertemsesteenweg is eveneens reeds te onderscheiden. Op de Ferrariskaart (1771-1778, fig. 1.13 en 1.14) is een redelijk gelijkaardige situatie te zien. Het projectgebied is nog steeds onbebouwd. De kaart toont een voetweg die van oost naar west het noordelijke deel van het projectgebied doorkruist. De weg in het zuiden van het terrein is ondertussen verdwenen. In de omgeving liggen meerdere sites met walgracht waarvan er twee zich in de dorpskern bevinden. De gronden aan de Grote Molenbeek en de Kwetstenbeek zijn niet in cultuur gebracht, vermoedelijk vanwege de natte gesteldheid van de terreinen. Op de *Atlas van de Buurtwegen* (1841, fig. 1.15) zijn eveneens onbebouwde percelen te zien. De noordelijke voetweg wordt op deze kaart aangeduid als "*Sentier nr 60*" die samenkomt met "*Sentier nr 61*" die in zuidoostelijke richting loopt naar de Puursstraat. De kaart van Vandermaelen (1846-1854; fig. 1.16) en de kadasterkaart van Popp (1842-1879; fig. 1.17) geven een gelijkaardige situatie weer.

Uit de beschikbare online te raadplegen luchtfoto's (1971-fig. 1.18, 2000-fig. 1.19, 2012-fig. 1.20 en 2017-fig. 1.21) is de verdere evolutie van het terrein en omgeving af te leiden. Het projectgebied zelf blijft doorgaans ingericht als akkerland. In het uiterst noorden kan een deel van een woning binnen de grenzen van het projectgebied worden gesitueerd. De woning verdwijnt op de luchtfoto van 2017. Hierop is te zien dat het noordelijke deel van het terrein braakliggend is en er verschijnt een aarden weg. In de omgeving is te zien dat het stratennet geleidelijk wordt uitgebreid voor de inplanting van meerdere woonwijken.

[10] https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/121214; https://www.merchtem.be/product/387/geschiedenis

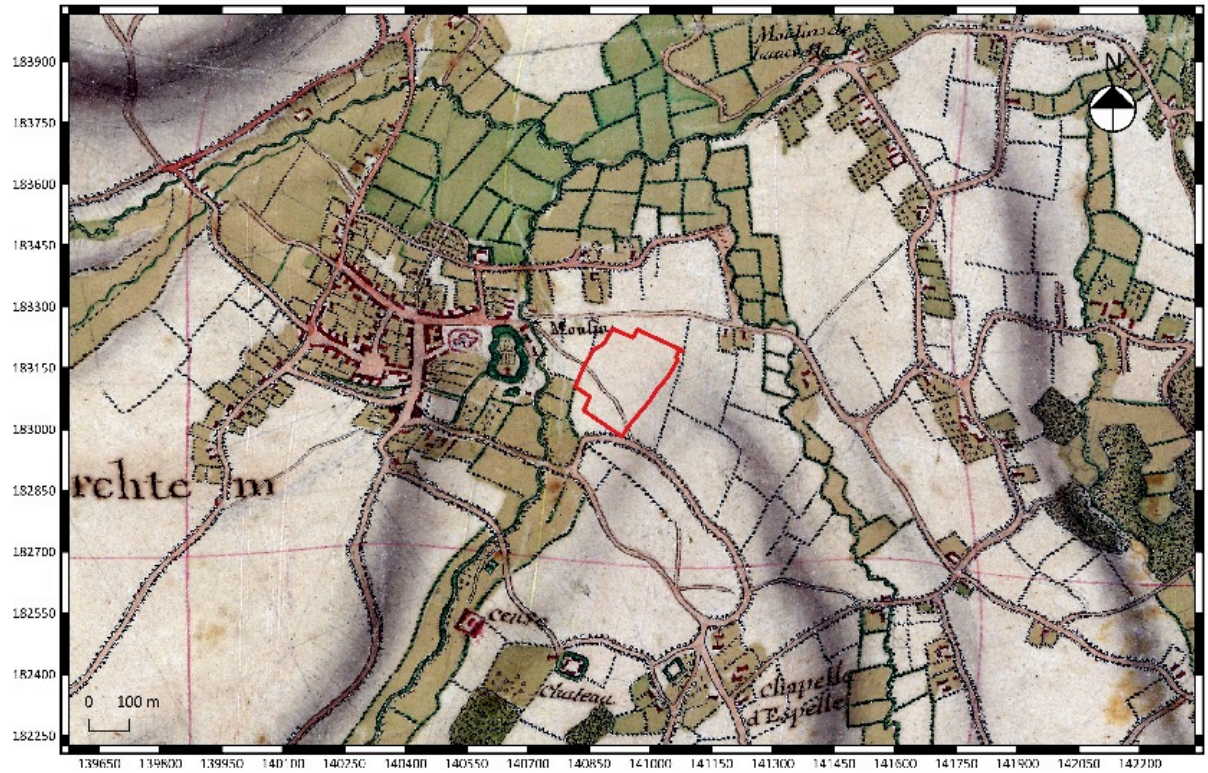

Fig. 1.12: Detail uit de kaart van Villaret met aanduiding van het projectgebied.

Fig. 1.13: Uittreksel uit de Ferrariskaart (1771-1778) met aanduiding van het projectgebied.

Fig. 1.14: Detail uit de Ferrariskaart met aanduiding van het projectgebied.

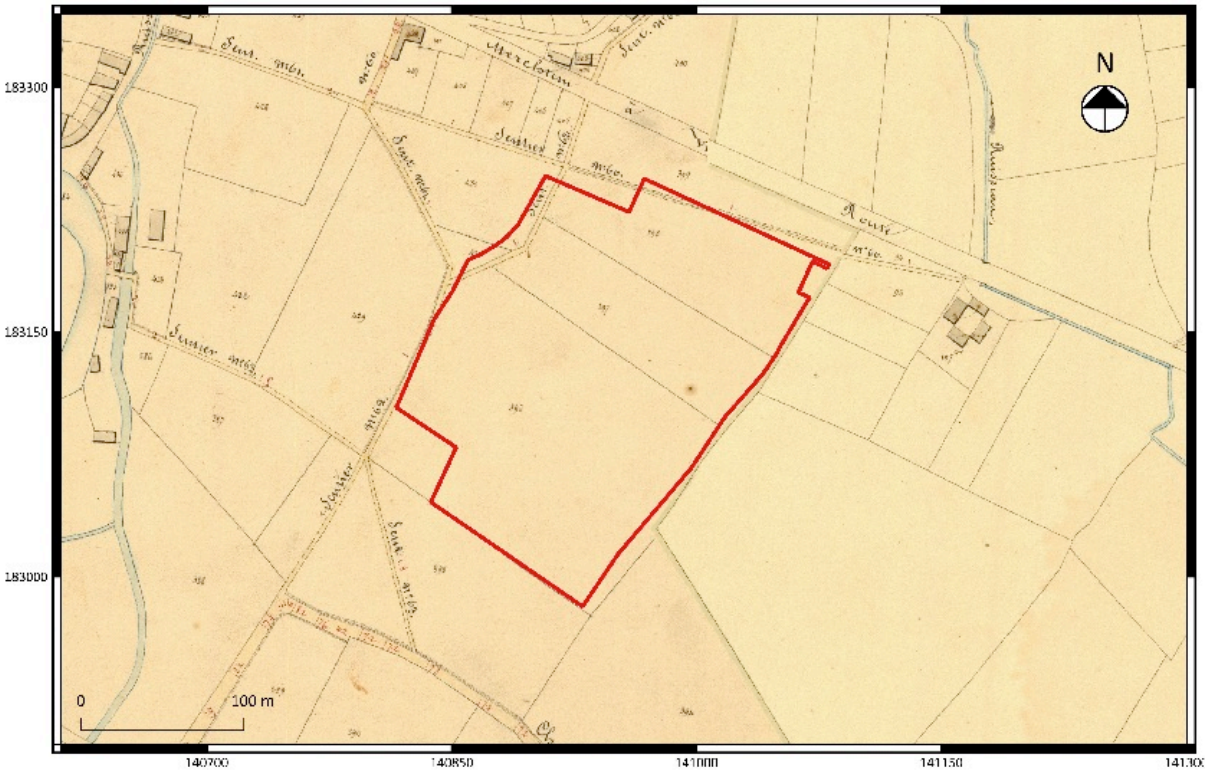

Fig. 1.15: Detail uit de Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het projectgebied.

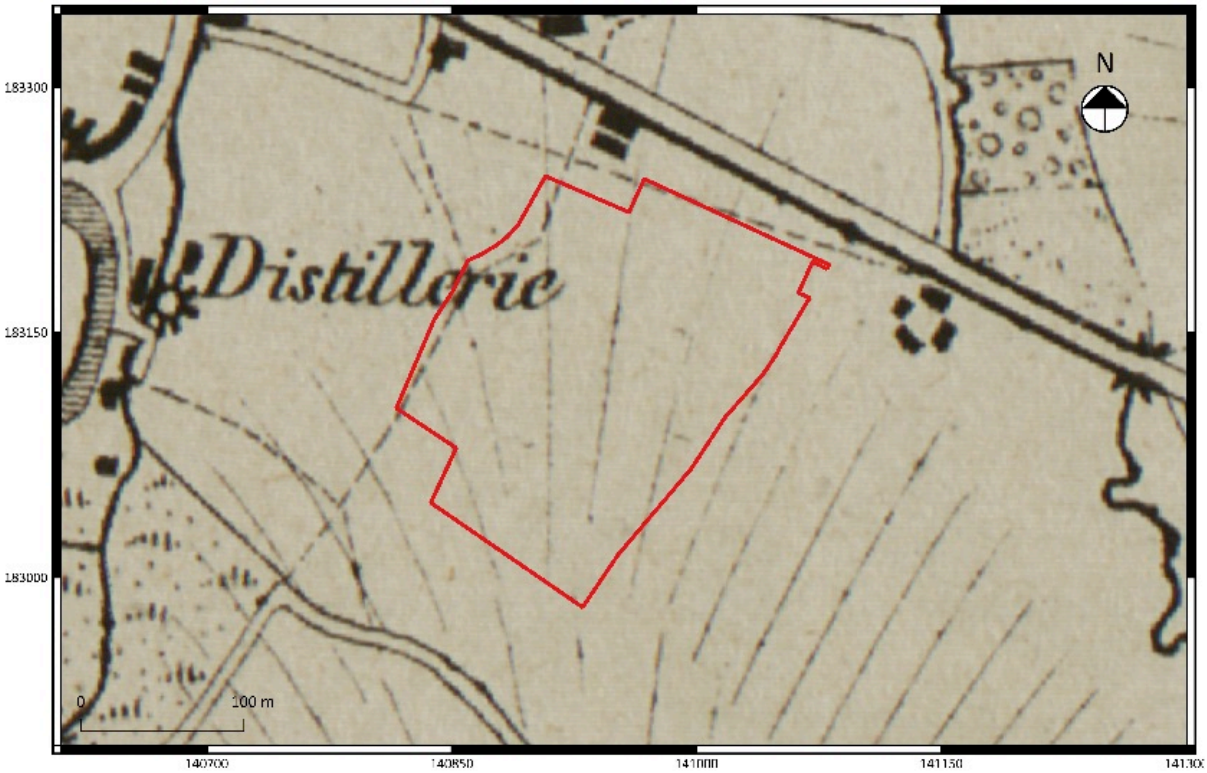

Fig. 1.16: Detail uit de kaart van Vandermaelen met aanduiding van het projectgebied.

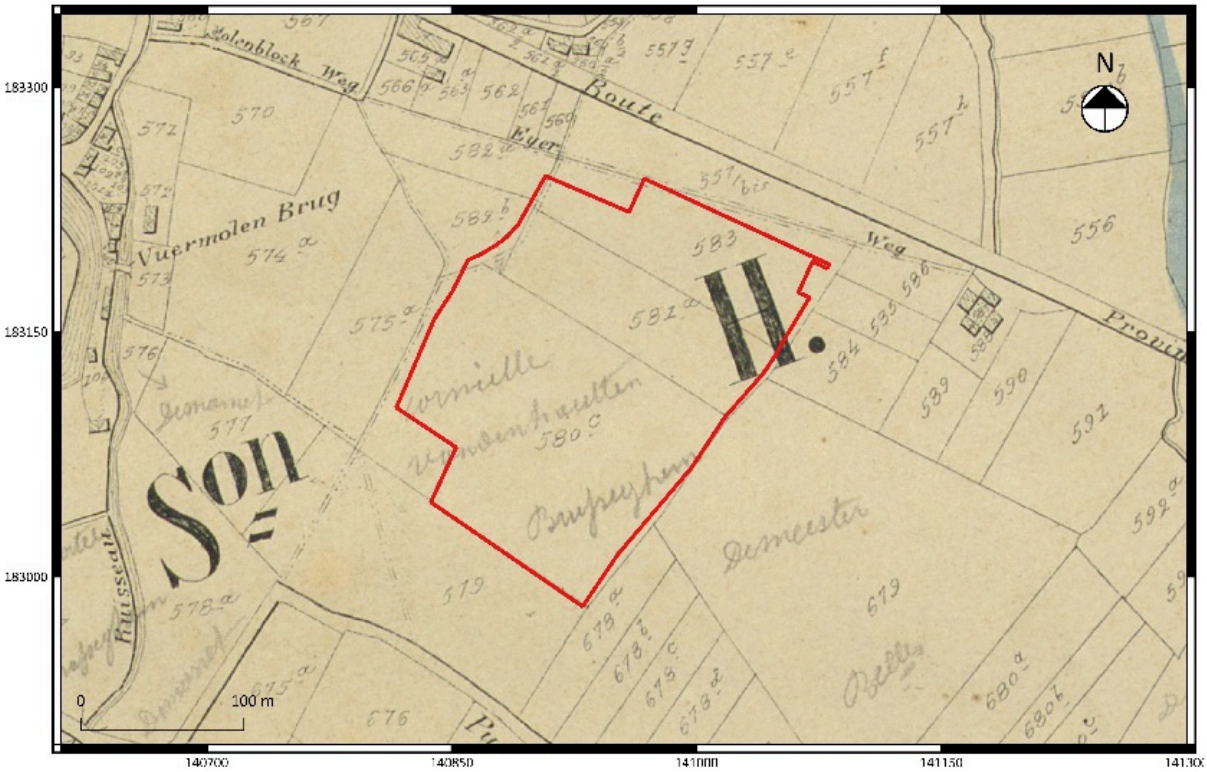

Fig. 1.17: Detail uit de kadasterkaart van Popp met aanduiding van het projectgebied.

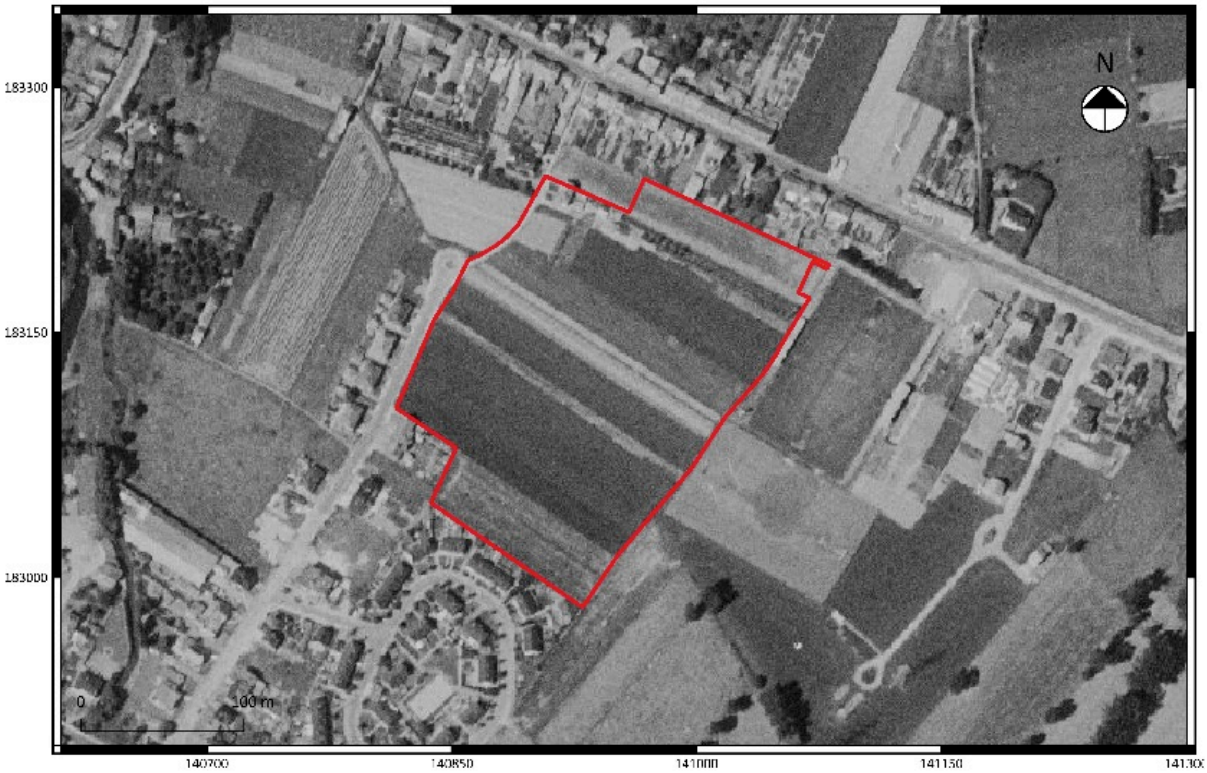

Fig. 1.18: Detail uit een luchtfoto van 1971 met aanduiding van het projectgebied.

Fig. 1.19: Detail uit een luchtfoto van 2000 met aanduiding van het projectgebied.

Fig. 1.20: Detail uit een luchtfoto van 2012 met aanduiding van het projectgebied.

Fig. 1.21: Detail uit een luchtfoto van 2017 met aanduiding van het projectgebied.

1.2.3 Archeologisch kader van het projectgebied

In de databank van de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) zijn rondom het projectgebied meerdere archeologische vindplaatsen en vondstmeldingen opgenomen (fig. 1.24). Ten noordoosten van het projectgebied is het tracé van een voormalige Romeinse heirbaan gesitueerd.

Langsheen de oostelijke grens van het projectgebied werd in 2015 een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd door BAAC Vlaanderen bvba waarbij -naast enkele recente vergravingen en drainagesystemen- nauwelijks archeologisch relevante sporen werden aangetroffen. Deze zone werd dan ook gekarteerd als zone waar geen archeologie meer te verwachten valt[11]. Meer oostwaarts, aan de overkant van de Onze-Lieve-Vrouwestraat, werd op een terrein van ca. 16 ha een Romeins villadomein uit de 1ste en 2de eeuw n.Chr gesitueerd door middel van archeologische proefsleuven en een opgraving op ca. 7 ha hiervan in 2007 (2017/74; fig. 1.22). Er werden sporen van een porticusvilla (fig. 1.23), een bijgebouw, afvalkuilen en erfstructuren blootgelegd (**CAI3349**). Ook werden meerdere crematiegraven aangesneden. Het villadomein is ingeplant nabij de Kwetstenbeek en situeert zich 6km ten noordoosten van de vicus van Asse in de *civitas Nerviorum*[12]. De twee gebouwen, met een noordoost-zuidwestoriëntatie- liggen op ca. 150 m parallel van elkaar. Mogelijk bevinden zich ten zuiden van deze zone nog één of meerdere gebouwen[13].

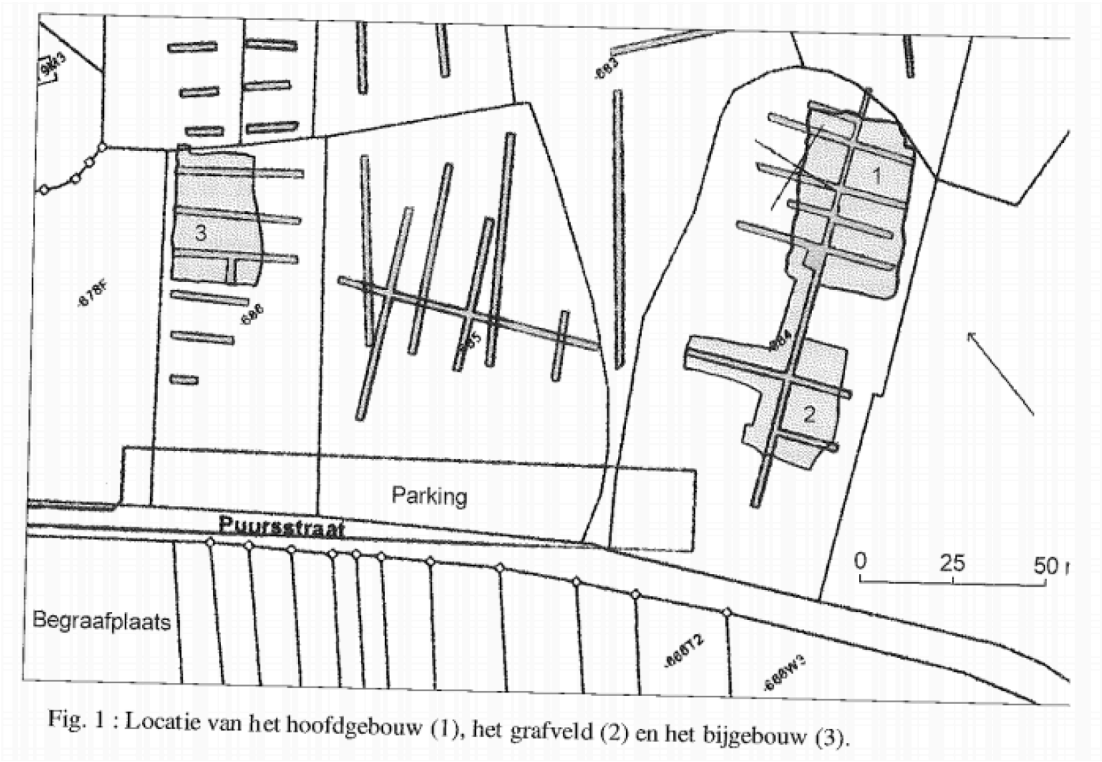

Fig. 1.22: Inplantingsplan van de aangetroffen gebouwen en het grafveld[14]

[11] http://www.baac.be/portfolio/merchtem-wolvertemsesteenweg-een-archeologische-prospectie/
[12] Vander Cruyssen et al. 2016.
[13] Vander Cruyssen et al. 2016.
[14] Vander Cruyssen et al. 2016, p. 13

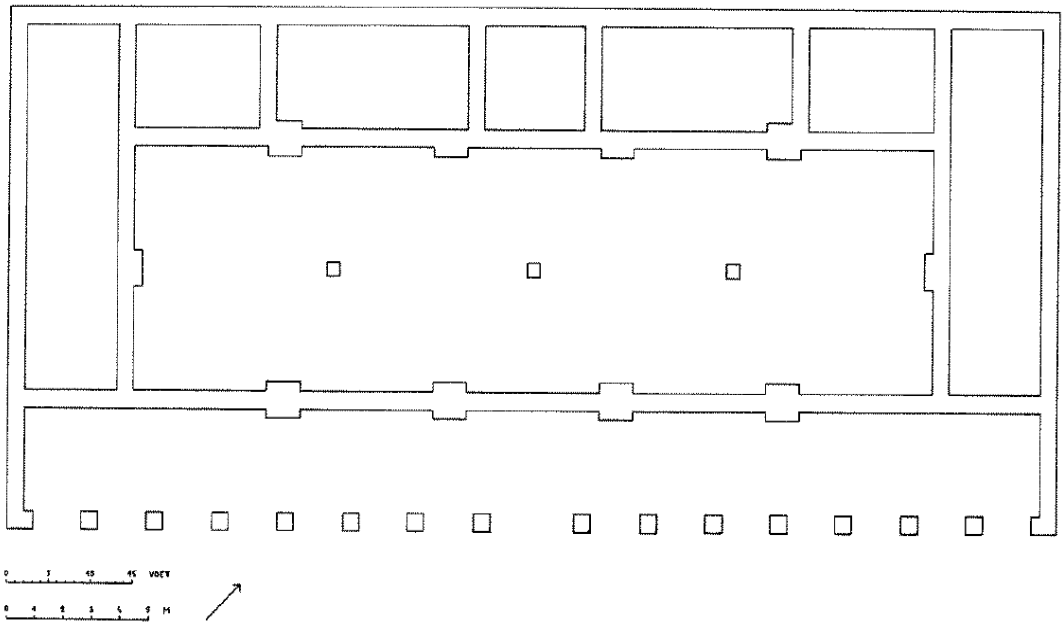

Fig. 1.23: Reconstructieplan van de Porticusvilla[15]

Voorts kunnen verspreid in de omgeving verschillende indicatoren uit de middeleeuwen worden onderscheiden. Het betreft ter hoogte van de dorpskern van Merchtem een castrale motte, De Borcht, (**CAI3341**) waarvan het stratenpatroon de 8-vorm weerspiegelt. De motteheuvel vormt een eenheid met de kerk wat doet vermoeden dat de dorpskerk uit de casrale kerk (**CAI3521**) evolueerde. Van de motte is enkel nog het relict van de grote ovaalvormige gracht te zien.

Meer noordwaarts wordt de locatie van een voormalige 16de-eeuwse burcht van de heren van Merchtem, ter vervanging van hun eerste burcht, gesitueerd (**CAI3338**). Ook het laatmiddeleeuws Sint-Katharina Gasthuis (**CAI3528**) en een oude, eertijds omgrachte, boerderij werden ten noorden van het projectgebied geregistreerd (**CAI3547**). CAI-locatienummer **3540** verwijst naar een watermolen heropgebouwd in 1914 waarvan de onderbouw in zandsteenblokken wijzen op een zeer oude kern.

Ten zuiden van het projectgebied, aan Terspelt, stond vroeger een 14de-eeuwse kapel, met 7de-eeuwse oorsprong (**CAI10109**). Ter hoogte van Ter Spelt werd ook het Appelkot Kasteel met walgracht gesitueerd (**CAI3340**). Tot slot verwijst CAI-polygoon 3543 naar de hoeve “Slagmolenhof” dat eertijds deel uitmaakte van het goed Terspelt.

[15] Vander Cruyssen et al. 2016, p. 14

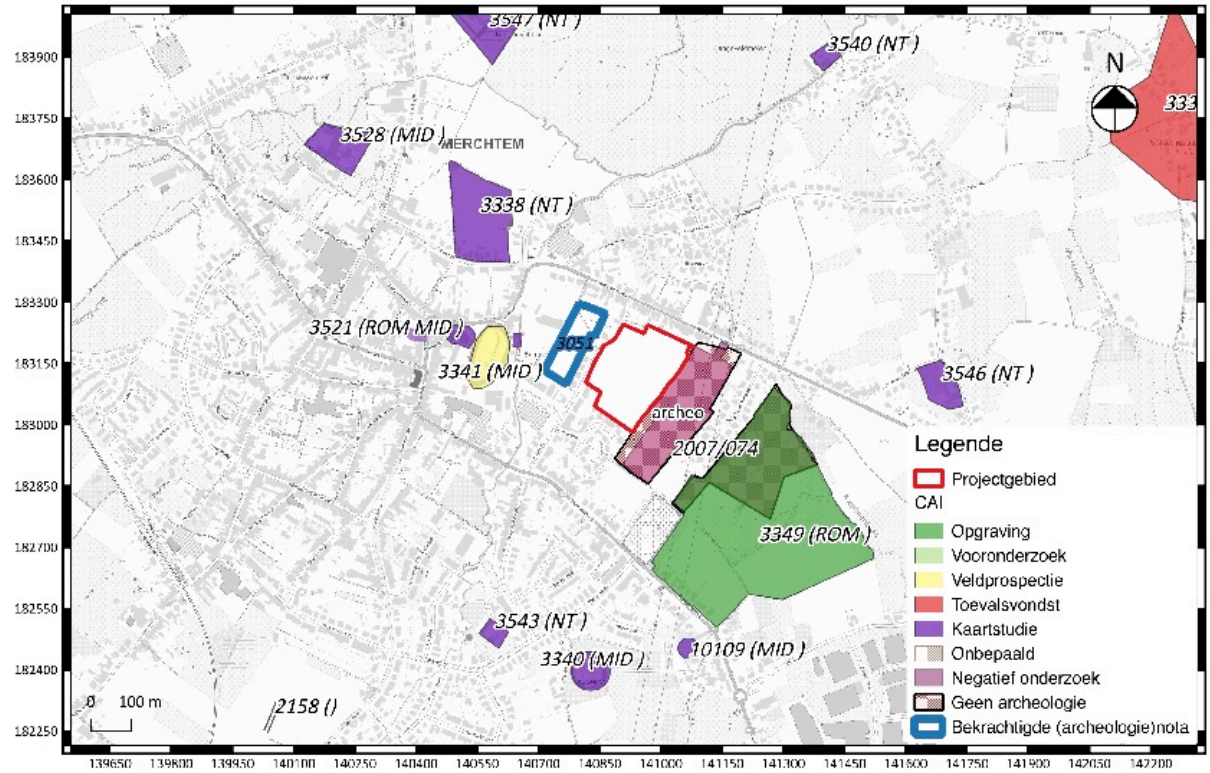

Fig. 1.24: Detail uit de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) met aanduiding van het projectgebied.

1.2.4 Archeologische verwachting (datering en interpretatie) van het onderzochte gebied

Op basis van de verzamelde aardkundige en historische gegevens kan worden geconcludeerd dat het onderzoeksterrein interessante en relevante archeologische waarden kan bevatten.

Het projectgebied situeert zich in het oosten van de dorpskern van Merchtem. Het dorp ontstond vermoedelijk als handelscentrum langsheen de Romeinse heirbaan Asse-Rumst. Historische kaarten uit de 18de en 19de eeuw weergeven het projectgebied als een landelijke zone met een lage densiteit aan bebouwing waardoor er weinig tot geen structurele bodemverstoring heeft plaatsgevonden. Het terrein bevat voorts een aantrekkelijke landschappelijke configuratie voor de inplanting van nederzettingen in het verleden, nl. wat hoger gelegen en geklemd tussen de Grote Molenbeek en de Kwetstenbeek. De aanwezigheid van droge vruchtbare leembodems kan menselijke occupatie in het verleden hebben bevorderd op deze locatie.

De vele archeologische waarden in de omgeving van het projectgebied staven bovendien de verwachting dat Merchtem al vroeg een aantrekkingspool was voor bewoning en menselijke activiteiten in het verleden. De meeste waarden dateren uit de Romeinse periode en de middeleeuwen. Opmerkelijk is het aantreffen van een Romeinse villa nabij het projectgebied. Een archeologisch proefsleuvenonderzoek aangrenzend aan het projectgebied leverde echter geen archeologisch relevante site op. Vermoedelijk bevond verdere Gallo-Romeinse occupatie zich meer naar het zuiden en oosten in de omgeving van de Kwetstenbeek en de Romeinse heirbaan tussen Asse en Rumst. Dit sluit echter niet uit dat zich binnen de contouren van het projectgebied relevante archeologische waarden bevinden die gelinkt zijn aan Gallo-Romeinse occupatie of andere perioden.

Besluitend kan gesteld worden dat de aan - of afwezigheid van een site binnen het projectgebied aan de hand van het bureauonderzoek niet uitgesloten kan worden. Het onderzoeksgebied bevat potentieel voor het aantreffen van (pre)historische vindplaatsen uit alle mogelijke periode vanaf de steentijd tot WOII met een hogere verwachting voor artenfactenconcentraties en/of bodemsporen uit de Romeinse tijd en de Middeleeuwen. Verder onderzoek is noodzakelijk om meer concrete informatie in te winnen over de al dan niet aanwezigheid van een archeologische site binnen de contouren van het projectgebied.

1.2.5 Beantwoording onderzoeksvragen

- **Kan de hoogstwaarschijnlijke afwezigheid van een archeologische site afdoende gestaafd worden?**

Aan de hand van de gegevens van het bureauonderzoek kan de afwezigheid van een archeologischrelevante site op het terrein niet worden aangetoond. Er zijn geen indicaties voor grootschalige verstoringen van de bodemopbouw.

- **Zijn er archeologisch relevante sites aanwezig?**

Afgaande op de geraadpleegde (cartografische) bronnen kan worden geconcludeerd dat het terrein beschikt over een archeologisch potentieel voor het aantreffen van grondsporensites vanaf de metaaltijden tot en met de volle middeleeuwen met een verhoogde verwachting voor artenfactenconcentraties en/of bodemsporen uit de Romeinse tijd en de Middeleeuwen.

- **Wat is het wetenschappelijk potentieel van de aanwezige sites?**

Het wetenschappelijk potentieel van eventueel aanwezige sites is groot, aangezien er tot op heden weinig systematische prospecties met ingreep in de bodem in de nabije omgeving van het terrein hebben plaatsgevonden.

- **Moeten er bijkomende maatregelen genomen omwille van eventuele aanwezige sites?**

Niet van toepassing.

- **Maak een plan van aanpak op voor een eventueel vervolgonderzoek.**

Zie paragraaf 2.3 en 2.4.

- **Kunnen maatregelen voorgesteld worden voor een eventueel behoud in situ van een aanwezige archeologische site? Hoe kunnen deze maatregelen afgedwongen en gecontroleerd worden?**

De initiatiefnemer plant een verkavelingsaanvraag ten behoeve van 82 bouwloten en een wegenis. Aangezien het om een verkaveling gaat, dient het volledige terrein te worden beschouwd als een zone waar het bodemarchief wordt bedreigd. Het niet laten doorgaan van deze werken is geen optie.

Gezien de afwezigheid van een archeologische site niet afdoende kan worden bewezen, enkel op basis van een bureauonderzoek, dient verder archeologisch vervolgonderzoek plaats te vinden. Een proefsleuvenonderzoek is echter op dit moment in de vergunningsprocedure juridisch niet mogelijk omdat het terrein nog niet volledig in eigendom is van de initiatiefnemer. Voor deze reden zal een programma van maatregelen worden opgesteld voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem

Bibliografie

BAEYENS L. 1965: *Bodemkaart van België; verklarende tekst bij het kaartblad Merchtem 72E*, Gent.

VANDEPUTTE O. 2011: *Erfgoedbibliotheek van de Belgische gemeenten. Vlaams-Brabant*, Tielt.

VANDER CRUYSSEN M., JANSSENS N., PAWELCZAK P., 2016. *Archeologische prospectie met ingreep in de bodem. Merchtem Wolvertemsesteenweg*, BAAC Vlaanderen Rapport 168.

Websites (geraadpleegd op 8-05-2018)

https://cai.onroerenderfgoed.be

https://geo.onroerenderfgoed.be

www.cartesius.be

www.dov.vlaanderen.be

www.geopunt.be

www.kbr.be

https://www.google.be/maps

https://inventaris.onroerenderfgoed.be

https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/121214

https://www.merchtem.be/product/387/geschiedenis

www.agiv.be

http://www.baac.be/portfolio/merchtem-wolvertemsesteenweg-een-archeologische-prospectie/